

## บทที่ ๔

### การสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์แบบแผนการเผยแผ่หลักธรรมส่งเสริมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย จึงได้สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

#### ๔.๑ สรุปผลการวิจัย

##### ๔.๒ ข้อเสนอแนะ

#### ๔.๑ สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์แบบแผนการเผยแผ่หลักธรรมส่งเสริมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย ๒ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาแนวทางการเผยแผ่หลักธรรมของพระอาจารย์สุบิน ปณีโตและการเผยแผ่หลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต ๒) เพื่อวิเคราะห์แบบแผนการเผยแผ่หลักธรรมที่ส่งเสริมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต

##### ๔.๑.๑ แนวทางการเผยแผ่หลักธรรมของพระอาจารย์สุบิน ปณีโตและการเผยแผ่หลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๑) แนวทางการเผยแผ่หลักธรรมของพระอาจารย์สุบิน ปณีโตและการเผยแผ่หลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต คือ กระบวนการสื่อสาร ข้อมูลข่าวสาร หลักธรรมคำสอนและการโน้มน้าวจิตใจของประชาชนในชุมชนให้เข้าถึงสาระและนำไปปฏิบัติตนได้ ซึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้น บุคคลสามารถเผยแผ่ได้ทำได้โดยผ่านสื่อสมัยใหม่ และสื่อกิจกรรมศาสนาที่เป็นเรื่องกลุ่มสัจจะฯ ความเชื่อ ค่านิยมที่ลึกซึ้ง การยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปภายในจิตใจ เพราะฉะนั้น การเผยแผ่หลักธรรมต้องทำอย่างต่อเนื่อง และต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับยุคโลกปัจจุบัน

แนวทางการเผยแผ่หลักธรรม คือ สื่อที่พระพุทธเจ้าสร้างขึ้นมีการวิวัฒนาการมาโดยลำดับ ตั้งแต่ภาษาพูด ภาษาเขียน กิริยาท่าทาง หนังสือ ตำรา จนถึงเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ ดาวเทียม เป็นต้น เครื่องมือการสื่อสารเหล่านี้ ปัจจุบันนำมาใช้เผยแผ่หลักธรรม ไปยังผู้รับได้อย่างดี ในยุคนี้สื่อมวลชนจัดอยู่ในกระบวนการสื่อสาร ๕ อย่างเช่น การสื่อสาร

ภายในบุคคล การสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารกลุ่มใหญ่ การสื่อสารในองค์กรและการสื่อสารมวลชน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยภาพรวมพบว่า นักเผยแผ่หลักธรรมที่ดีต้องสร้างบุคลิกภาพที่น่าเคารพเลื่อมใสให้แก่ผู้พบเห็นหรือผู้ฟัง ยึดหลักของพระพุทธเจ้า ผู้ถือประมาณในธรรม ทำให้บุคคลที่พิจารณาด้วยปัญญาเห็นสัจธรรมหรือการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา จึงชอบใจเลื่อมใสในใจที่จะเชื่อถือ

การเผยแผ่หลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต เป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการเผยแผ่หลักธรรมของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ได้นำแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นแบบแผนในการปฏิบัติ โดยแยกออกเป็นหลักการเผยแผ่หลักธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า ทั้งสองหลักการมีลักษณะการเผยแผ่ที่คล้ายกันมาก เพราะการเผยแผ่ตามแนวพระพุทธศาสนานั้นใช้หลักการนำเสนอ การโน้มน้าว การนำไปปฏิบัติ การตอบคำถาม การประเมิน เช่นเดียวกันซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของพระพุทธเจ้า และยังใช้วิธีการสอนเช่นเดียวกัน โดยการใช้วิธีการสนทนา บรรยาย ปาฐกถา ตอบคำถาม และตั้งกฎบังคับ ทำให้ลักษณะแนวคิดและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมที่พระอาจารย์สุบิน ปณีโต นำมาใช้สอดคล้องกับแนวคิดกับหลักการเผยแผ่หลักธรรมในพระพุทธศาสนาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า

หลักทฤษฎีและแนวคิดด้านการสื่อสาร พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ได้ใช้แนวคิด ทฤษฎีที่สอดคล้องกับทฤษฎีของ เดวิด เค. เบอร์โล ประกอบด้วย “ผู้ส่งสาร” พระอาจารย์สุบิน ปณีโต เป็นผู้ที่มีความสามารถในการส่งสารเป็นอย่างดี เพราะท่านได้ศึกษาวิธีการที่จะโน้มน้าวจิตใจคนในชุมชนมาแล้วกับครูชบ ยอดแก้ว ในเรื่องของการชักจูงให้คนในชุมชนมาร่วมออมทรัพย์ร่วมกัน ทั้งในเรื่องจิตวิทยา ทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะด้านความรู้ ด้านทัศนคติ ก็เต็มเปี่ยมไปด้วยคุณสมบัติที่ครบถ้วน รวมทั้งการเข้าใจในระบบสังคมวัฒนธรรมของชุมชน พระอาจารย์สุบิน ปณีโตก็ได้ศึกษาและเข้าใจความต้องการของคนในชุมชนเป็นอย่างดีทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น “สาร” คือสิ่งที่พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ได้ถ่ายทอดความคิดในการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ ขึ้นมาเป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนรับรู้รับทราบ ได้รับสาร “สื่อ” คือ ช่องทางที่จะนำสารไปสู่ประสาทช่องทางในการส่ง หมายถึงสิ่งที่ขนส่งสาร สิ่งที่น่าหรือถ่ายทอดสารของผู้ส่งสารให้ปรากฏ การที่จะส่งข่าวสารโดยการให้ผู้รับได้รับข่าวสารข้อมูล สื่อที่พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ใช้ในการสื่อ ก็คือ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ เป็นเครื่องมือที่ท่านได้สร้างขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของคนในชุมชน “ผู้รับ” คือต้องเป็นผู้มีทักษะความชำนาญในการสื่อสารโดยมีความสามารถในการถอดรหัสสาร (Decode) เป็นผู้มีเจตคติ ระดับความรู้ และพื้นฐานทางสังคม และวัฒนธรรม พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ก็ได้สอนคนในชุมชนให้เข้าใจเจตนาในสิ่งที่พระอาจารย์จะสอนให้ปฏิบัติได้เป็นอย่างดี สอนอย่างเต็มที่ จนในที่สุด

ทุกคนก็เข้าใจเจตนารมณ์ของพระอาจารย์ว่าอาจารย์ต้องการช่วยเหลือด้วยความจริงใจ ไม่หวังผลตอบแทนจนทำให้เกิดความน่าเลื่อมใส ศรัทธา

หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ คือ การประยุกต์แนวความคิดทางศาสนาพุทธเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์มาใช้อธิบายหลักการและแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ เป็นแนวทางใหม่ในการทำความเข้าใจเศรษฐศาสตร์ พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ได้นำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ นั้น ย่อมเรียกได้ว่า เป็นพุทธเศรษฐศาสตร์ อย่างแท้จริง เพราะเป็นการนำหลักธรรมของพระพุทธเจ้าคือ หลักมรรคมีองค์ ๘ เข้ามาประกอบด้วย ในส่วนที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนก็คือ ข้อสัมมาอาชีวะ คือ การประกอบอาชีพชอบ พระอาจารย์สุบิน สอนให้สมาชิกของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ ให้รู้จักประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่ประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมาย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยภาพรวมพบว่า การก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต นั้น ได้นำหลักการแนวคิด การเผยแผ่หลักธรรมที่ทำการสืบมาตั้งแต่ยุคขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จนถึงยุคปัจจุบัน มาประยุกต์เผยแผ่หลักธรรมให้เข้ากับวิถีพัฒนาการของสังคม พร้อมกันต้องใช้วิธีการสื่อสารให้ทันกับยุคสมัย โดยการนำแนวความคิดด้านตะวันตกมาประยุกต์ด้วย เพื่อให้เกิดความทันสมัยที่มีการเกี่ยวข้องกับสื่อใหม่ และยังได้ผสมผสานหลักธรรมให้สอดคล้องกับสังคมยุคปัจจุบัน ที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความต้องการที่ไม่เพียงพอ ยิ่งพัฒนามาก ยิ่งมีความต้องการมาก ทำให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในสังคม แนวทางที่ดีจึงเป็นแนวทางของพุทธเศรษฐศาสตร์ที่ได้เข้ามาแก้ไขให้ปัญหาต่างๆ ในความต้องการของคนเราให้มีความพอเพียงต่างๆ ของคนในสังคมอย่างน้อย ความเห็นแก่ตัวให้เบาบางลงไปบ้างในที่สุด

#### ๔.๑.๒ วิเคราะห์แบบแผนการเผยแผ่หลักธรรมที่ส่งเสริมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๒) วิเคราะห์แบบแผนการเผยแผ่หลักธรรมที่ส่งเสริมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต แนวทางวิธีการดำเนินงานแบบแผนการปฏิบัติพัฒนากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต แบ่งออกเป็น ๔ ประการ คือ

๑) การสร้างเครื่องมือในการรวมคนในหมู่บ้านในชุมชนของท่าน การก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ เป็นเครื่องมือในการรวมคนของท่านให้เป็นเสาหลักของการปฏิบัติงานดำเนินงาน

๒) การสร้างศรัทธาในตัวท่านให้เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนใช้ทุนทางสังคม คือ ข้อวัตรปฏิบัติของท่านที่เป็นที่น่าเลื่อมใส ศรัทธา และความจริงใจของท่านที่อยากจะช่วยให้คนในชุมชนพ้นจากความทุกข์ ความยากจน และผลยังบวกกับทุนทางสังคมที่ชาวบ้านได้เคารพศรัทธาในตัวพระสงฆ์เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว

๓) การนำหลักธรรมเข้าไปสอดแทรกในเครื่องมือ ให้เห็นหลักของการดำรงชีวิต การเดินทางสายกลาง การดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ใช้หลักธรรมะหลากหลายอย่างในการสอน หลักธรรมที่เด่นชัด ได้แก่ ความมีเมตตาพรหมวิหารของท่านเป็นเบื้องต้น อันเป็นต้นทุน ที่จะโน้มน้าวสอนให้คนในชุมชนเชื่อและปฏิบัติตาม ด้วยการ **พูดให้ฟัง ทำให้ดู อยู่ให้เห็น เย็นให้สัมผัส** คือสิ่งที่ท่านตั้งใจให้ชาวบ้านนั้นปฏิบัติดีและปฏิบัติชอบตามท่าน แต่การสอนของท่านจะดูที่ความเหมาะสมกับสถานการณ์และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และเห็นผลเป็นรูปธรรมมากที่สุด

๔) การติดตามผลและประเมินผล เพราะไม่ว่าจะใช้วิธีการใดก็ตามสุดท้ายก็ต้องติดตามผลของการปฏิบัติและประเมินผลของการปฏิบัติ เพื่อให้ทราบถึงความก้าวหน้าความเป็นไปของงาน ว่า จะสำเร็จหรือไม่ มีข้อบกพร่อง ต้องแก้ไขตรงไหนบ้าง เป็นต้น โดยที่ท่านใช้ระบบคุณธรรมเป็นเครื่องมือวัดในการพัฒนาของคน ของกลุ่มสังคมสมทรัพย์ฯ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยภาพรวมพบว่า แบบแผนการเผยแผ่หลักธรรมของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต โดยใช้หลักพุทธธรรมเข้าไปสอดแทรก เข้าไปซึมซับ ปลุกฝังจิตสำนึกให้คนในชุมชนนั้น ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น คนในชุมชนสามารถชำระหนี้สินได้ อัตราการกู้ยืมลดลง สวัสดิการของกลุ่มก็สามารถนำมาใช้สอย เก็บออม หรือทำการลงทุน มีทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านความซื่อสัตย์ ความสามัคคี การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกัน ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความรับผิดชอบต่อตัวเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นผลมาจากที่พระอาจารย์สุบิน ได้กำหนดโครงสร้าง กฎระเบียบต่างๆ ร่วมกับคนในชุมชน นำไปสู่แนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมกันทำให้กลุ่มมีความยั่งยืน และเกิดเป็นระบบวัฒนธรรมที่รับรู้และรับทราบเกิดขึ้นในชุมชนโดยอัตโนมัติ

**สรุปได้ว่า** พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ท่านมีทั้งศาสตร์และศิลป์ กล่าวคือ ศาสตร์ เป็นวิชาความรู้ ส่วนศิลปะ คือ เทคนิควิธีการของท่านที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีทั้งหลักปรีชา และปฏิบัติ ดังนั้น การศึกษาการวิเคราะห์แบบแผนการเผยแผ่หลักธรรมส่งเสริมกลุ่มสังคมสมทรัพย์ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต จึงเป็นแบบอย่างที่ดีในสังคม ต่อการเผยแผ่พุทธธรรมสู่ยุคสังคมปัจจุบัน และสามารถนำไปศึกษาประยุกต์ใช้ปฏิบัติได้

## ๔.๒ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์แบบแผนการเผยแผ่หลักธรรมส่งเสริมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

### ๔.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในงานวิจัยนี้ แสดงให้เห็นถึงบทบาทและกระบวนการของพระสงฆ์ที่สามารถเข้ามาช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้ และมีส่วนทำให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี ดังนั้น รัฐบาลและมหาเถรสมาคม ควรมีนโยบายร่วมกันเพื่อช่วยเหลือส่งเสริม และสนับสนุนพระสงฆ์กลุ่มนี้ คือ จัดให้มีการอบรมความรู้ทางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะแนวคิดของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต แก่พระสงฆ์ทั่วไป เพื่อท่านจะได้นำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนามนุษย์ในชุมชนของตนเอง อันมีผลต่อการพัฒนาคนในประเทศ และควรตีแผ่บทบาทในส่วนนี้ เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับสังคม ควรจัดหลักสูตร การเรียนการสอน เป็นการช่วยเหลือให้สังคมพ้นทุกข์ อย่างเป็นรูปธรรมอีกทาง

### ๔.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปฏิบัติ

บทบาทในการพัฒนามนุษย์ของพระสงฆ์ผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนในปัจจุบัน ยังมีอยู่น้อยมาก เมื่อเทียบกับอัตราส่วนของพระสงฆ์ทั่วประเทศ เพราะฉะนั้น หากผู้ที่ต้องการศึกษา หรือวิจัยต่อเนื่องจากเรื่องนี้ ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่เป็นข้อจำกัดที่ทำให้พระสงฆ์ส่วนมากไม่ได้มีบทบาทในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้วยการเข้าไปช่วยเหลือส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจชุมชน เหมือนกับพระอาจารย์สุบิน ปณีโต หรือมีก็น้อย จึงขอเสนอแนะให้ผู้มีความสนใจ ทำวิจัยในส่วนนี้ อันจะเป็นวิทยาทาน และการได้ช่วยเหลือพระพุทธศาสนา ช่วยเหลือพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพทั้งเศรษฐกิจและธรรมะ ควบคู่กันไปกับสังคมไทยต่อไป

### ๔.๒.๓ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์แบบแผนการเผยแผ่หลักธรรมในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะดังต่อไปนี้

๑.) ควรมีการศึกษา การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์พัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต จังหวัดตราด

๒.) ควรมีการศึกษารูปแบบวิธีการอื่นๆ เช่นกลยุทธ์การเผยแพร่ ยุทธศาสตร์การเผยแพร่ ศาสตร์และศิลปะการเผยแพร่เป็นต้น มาใช้ร่วมกับการศึกษาการเผยแพร่พุทธธรรม.

๓.) ควรมีการศึกษาและพัฒนารูปแบบการสร้างเครือข่าย ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ รวมถึงการประเมินผลของการสร้างเครือข่าย ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์พัฒนาคุณธรรมครบวงจร ชีวิต จังหวัดตราด

๔.) ควรมีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม การดำเนินกิจกรรมกลุ่ม เพื่อช่วย ส่งเสริม และพัฒนาสมรรถนะ ให้แก่คณะกรรมการบริหารกลุ่ม โดยแยกเป็นกิจกรรมตามภาระหน้าที่